

Vergaderjaar 2013–2014

33 750 XVII

Vaststelling van de begrotingsstaat van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (XVII) voor het jaar 2014

Nr. 52

BRIEF VAN DE MINISTER VOOR BUITENLANDSE HANDEL EN ONTWIKKELINGSSAMENWERKING

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 18 december 2013

Op 4 juli en 15 oktober jl. heb ik uw Kamer, zoals toegezegd tijdens het Algemeen Overleg Handelsmissies en Exportbevordering van 14 maart jl, de kwartaalrapportages gestuurd over economische missies die ik heb geleid (met respectievelijk referentie Kamerstuk 33 400 V, nr. 154 en referentie Kamerstuk 33 750 XVII, nr. 6). In deze rapportages zijn ook de hoofdlijnen van economische missies en werkbezoeken van mijn collega-bewindslieden opgenomen.

In de laatste kwartaalrapportage van dit jaar (zie bijlage) vindt u een verslag van mijn missies naar Kenia, Somalië en Birma/Myanmar. Ook bevat deze kwartaalrapportage verslagen van de reizen die onder leiding stonden van Minister-President Rutte naar China, Indonesië (met Staatssecretaris Dijkema) en Israël en de Palestijnse Gebieden (met Minister Timmermans) en de hoofdlijnen van de missie van Minister Kamp naar Qatar (Doha) en de VAE (Abu Dhabi). Ook zijn in deze kwartaalrapportage de hoofdlijnen opgenomen van de reizen van de bewindspersonen van Infrastructuur en Milieu naar de Verenigde Staten.

Op 12 november heeft uw Kamer al separaat van Minister Timmermans het verslag van het Nederland-Ruslandjaar ontvangen (referentie 2013Z21927) met informatie over het bezoek van het Koninklijk Paar en de leden van het kabinet in de periode van 4 tot en met 9 november aan de Russische Federatie. Deze brief stond geagendeerd voor het AO RBZ van 12 december jl.

In de kwartaalrapportages leg ik per missie een koppeling tussen doelstellingen en resultaten. Tevens ga ik in op de betrokkenheid van bedrijfsleven en, waar van toepassing, (lokale) NGO's. Daarnaast geef ik aan welke (beleids)thema's, zoals MVO, aan de orde zijn gekomen.

De Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking,
E.M.J. Ploumen

Verslagen economische missies/werkbezoeken Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking

Somalië, 28 oktober 2013

Doelstellingen

Somalië is na een periode van 21 jaar van burgeroorlog in een fase van voorzichtige wederopbouw terechtgekomen. Mijn bezoek aan Somalië stond in het teken van het versterken van de relaties met de president en de regering en het tonen van vertrouwen in de wederopbouw aan de Somalische bevolking. Het Nederlands bedrijfsleven kan behulpzaam zijn bij de opbouw van essentiële infrastructuur, zoals havens en transportverbindingen over land. Het was de eerste economische missie naar Somalië vanuit West-Europa, met een sterk verkennend karakter.

Belangrijkste onderdelen programma

Op het vliegveld van Mogadishu opende ik een handelsevenement met vier Somalische Ministers (Financiën, Handel, Openbare Werken en Nationale Hulpbronnen), de voorzitter van de Somalische Kamer van Koophandel en Nederlandse en Somalische ondernemers. In Villa Somalia (presidentieel paleis) sprak ik met de President over onze handelsbetrekkingen. Ook met de premier en met de parlementsvoorzitter sprak ik over verdere versterking van onze handels en investeringsrelatie. Daarnaast kwamen de politieke situatie in Somalië, de uitzetting van uitgeprocedeerde asielzoekers en onze Veiligheidsraad-kandidatuur aan de orde. Tijdens een lunch met NGO's liet ik mij informeren over de praktijk van de ontwikkelingssamenwerking in Somalië.

Betrokkenheid bedrijfsleven/topsectoren

Aan de missie namen op uitnodiging drie bedrijven deel naar aanleiding van eerdere contacten met deze bedrijven over de economische mogelijkheden in Somalië.

Belangrijkste (beleids)thema's

Het bezoek had een initiërend karakter, hetgeen in de praktijk betekent: deuren openen, contacten leggen en bouwen aan wederzijds vertrouwen. Van contacten naar contracten is in veel gevallen een zaak van langere adem. Naast het wegbereidende werk voor ondernemers zie ik versterkte van economische betrekkingen tussen Nederland en Somalië zeker ook als betekenisvol voor ontwikkeling van de arbeidsmarkt in Somalië, specifiek ook voor jongeren en vrouwen.

Resultaten en follow-up

Er was aan Somalische zijde grote (ook media) belangstelling voor het bezoek – in het bijzonder ook het handelsevenement. De drie Nederlandse bedrijven hebben nuttige contacten gelegd, en hebben afspraken kunnen maken voor vervolgesprekken. De Somalische President vroeg specifiek naar Nederlandse expertise bij havenmanagement. Daarnaast heeft de missie leads opgeleverd voor follow-up in andere sectoren, zoals de agrosector.

Kenia, 29-31 oktober 2013

Doelstellingen

Het bezoek aan Kenia stond in het teken van hulp en handel. De ontwikkelingsfondsen voor Kenia zullen de komende jaren worden afgebouwd. De Nederlandse rol verschuift van donor naar investeerder. Een van de hoofddoelstellingen van de reis was het onderstrepen van het belang van Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO). Nederland probeert met publieke en private partijen waardeketens duurzamer en maatschappelijk verantwoord te maken. Met dit doel voor ogen namen onder meer organisaties als Cordaid en MVO-Nederland deel. Voorts heb ik aandacht gevraagd voor het belang van een vermindering van de regionale handelsbarrières en voor de noodzakelijke afronding van een Economic Partnership Agreement (EPA) tussen de EU en de Oost-Afrikaanse Gemeenschap (EAC).

Belangrijkste onderdelen programma

De missie bezocht Nairobi, de landbouwregio Naivasha en de haven van Mombasa. In Nairobi heb ik onder meer gesproken met de Minister van Landbouw, de Minister voor Milieu, Water en Natuurlijke Hulpbronnen, en de secretaris-generaal van Financiën. Ik heb diverse investeringsvraagstukken aan de orde kunnen stellen, zoals het investeringsklimaat, importheffingen, een nieuw belastingverdrag en het belang van MVO. Het Nederlands bedrijfsleven heeft zich goed aan de Keniaanse overheid kunnen presenteren. Ook had ik een overleg met de Minister voor Oost-Afrikaanse Zaken, Handel en Toerisme. Hoofdonderwerp daarbij was de wens een EPA met de East African Community (EAC) te sluiten. In het gesprek met de Minister heb ik daarnaast benadrukt dat Nederland hecht aan goede samenwerking van Kenia met het Internationaal Strafhof. Om de vastgelopen onderhandelingen tussen de EU en de EAC over een EPA een duw in de juiste richting te geven, heb ik een bijeenkomst belegd met vertegenwoordigers uit de EAC. Zij verwelkomden de rol die Nederland wil vervullen als *honest broker* vanuit een visie van handel én ontwikkeling. In een gesprek met vertegenwoordigers van diverse mensenrechtenorganisaties bestond de mogelijkheid te discussiëren over recente ontwikkelingen in Kenia. Na een periode van positieve verandering, waarin onder meer een nieuwe vooruitstrevende constitutie was aangenomen, is de ruimte voor mensenrechtenverdedigers nu duidelijk kleiner aan het worden.

In Naivasha onthulde ik de 10.000ste biogas-installatie in Kenia onder het Afrika Biogas Partnerschap Programma. Dit initiatief heeft tot nu toe de kwaliteit van leven van 175.000 mensen in vijf landen in Sub-Sahara Afrika verbeterd. Het programma verbetert toegang tot schone energie, beperkt schade aan het milieu en voegt waarde toe aan afvalproducten.

Betrokkenheid bedrijfsleven/topsectoren

De handelsmissie bestond uit 25 bedrijven en organisaties, hoofdzakelijk gericht op landbouw en (maritieme) infrastructuur. Tegelijk vond een zuivelmissie plaats van Dutch Dairy Development Partners van de Netherlands African Business Council (NABC), een initiatief dat wordt ondersteund met ontwikkelingsfondsen. De Nederlandse landbouwsector is overigens al sterk aanwezig in Kenia, vooral in de tuinbouw, met als bekendste voorbeeld de bloemensector. Gezien de specifieke expertise van het Nederlands bedrijfsleven in de maritieme infrastructuur en de investeringen die de komende jaren hierin zullen worden gedaan, is ook dit een kansrijke sector voor nauwere samenwerking, specifiek in de haven van Mombasa.

Belangrijkste (beleids)thema's

Naast verbetering van de handelsbetrekkingen speelde MVO een belangrijke rol in het bezoek. In Kenia is al jaren sprake van economische groei van rond de 5 procent. De inclusiviteit van deze groei is echter nog beperkt. In gesprekken met overheid, bedrijfsleven en media heb ik aandacht gevraagd voor MVO. Om de discussie over MVO tussen relevante partijen te bevorderen heb ik in Naivasha een bijeenkomst georganiseerd tussen kwekers, Nederlandse bedrijven, brancheorganisatie, Hivos, MVO-Nederland, mensenrechtenorganisaties en de Keniaanse overheid. Alle partijen hebben zich gecommitteerd aan betere samenwerking.

Resultaten en follow-up

Voor de bedrijven was dit een succesvolle missie: ze kregen de mogelijkheid zich bij de Keniaanse overheid te presenteren, konden diverse investeringsbarrières aan de orde stellen en ontwikkelden concrete mogelijkheden om hun werkzaamheden uit te breiden. Ook werden enkele samenwerkingsovereenkomsten getekend tussen het Nederlands bedrijfsleven en Keniaanse partners. De boodschap van het belang van MVO lijkt op vruchtbare bodem te vallen, niet alleen bij het Nederlands bedrijfsleven maar ook Keniaanse partners. Vooral ook voor landbouwbedrijven doet de mogelijkheid zich voor om bij te dragen aan inclusieve groei. Hieraan zal de Ambassade Nairobi in overleg met de landbouwbedrijven verder inhoud geven.

In de haven van Mombasa tekende ik een bijdrage van 22 miljoen euro (2013–2016) aan de organisatie TradeMark East Africa (TMEA) om de regionale handel te stimuleren, TMEA neemt acties om knelpunten voor de handel op te lossen.

De Keniaanse overheid en regionale vertegenwoordigers stelden de rol die Nederland wil spelen als *honest broker* in onderhandelingen over een EPA te waarderen.

Birma/Myanmar, 16-18 november 2013

Doelstellingen

Belangrijkste doelstellingen van het bezoek waren het intensiveren van de bilaterale betrekkingen met de Birmese autoriteiten, economische belangenbehartiging en het ondersteunen van het Nederlandse bedrijfsleven dat al actief is of dat op korte termijn wil worden.

Betrokkenheid bedrijfsleven

De delegatie bestond uit de voorzitter van het VNO-NCW, de heer Wientjes, Unilever, Friesland Campina, East West Seed, Rabobank, Heineken, Philips, Shell, VNO-NCW en het CBI.

Belangrijkste onderdelen programma

Naast de bilaterale gesprekken met ambtgenoten (o.a. Vice President-2 en de Ministers van Energie, Handel, Nationale Planning & Economische Ontwikkeling en Vee, Visserij en Rurale Ontwikkeling) sprak ik met oppositieleidster Aung San Suu Kyi, vertegenwoordigers van het maatschappelijk middenveld en het Birmaanse bedrijfsleven. Tijdens het bezoek werden twee thematische sessies georganiseerd over MVO en over de politieke transformatie, waarbij ook is kennisgenomen van binnenlandse spanningen tussen etnische groepen en uitdagingen op het gebied van mensenrechten. Tenslotte opende ik de Nederlandse Economic Mission in Yangon, het kantoor dat ressorteert onder ZMA Bangkok en dat primair gericht is op de ondersteuning van het Nederlandse bedrijfsleven in Birma.

Resultaten en follow-up

Tijdens de verschillende gesprekken werd steun bij de economische ontwikkeling aangeboden, onder andere door inzet van kennis en expertise van het Nederlandse bedrijfsleven. Aandacht ging daarbij onder meer uit naar de landbouwsector, werkgelegenheid, capaciteitsopbouw en onderwijs. De Nederlandse manier van zakendoen, onder andere de Gouden Driehoek met bijzondere aandacht voor MVO en duurzaamheid en de expertise op het gebied van water en landbouw, werd over het voetlicht gebracht bij de Birmaanse overheid, bedrijfsleven en maatschappelijk middenveld, waarbij tevens is geïnventariseerd op welke wijze kan worden samengewerkt. Ook werd follow-up gegeven aan het bezoek van de Minister van Infrastructuur & Milieu (mei 2013) t.a.v. de samenwerking op het gebied van water(management). De Minister van Infrastructuur & Milieu bezoekt in februari a.s. wederom Birma/Myanmar.

Verslagen economische missies o.l.v. Minister-President Rutte

China, 14-16 november 2013

Doelstellingen

Op 15 en 16 november 2013 bracht ik met Minister-President Rutte een officieel bezoek aan de Volksrepubliek China. De belangrijkste doelstellingen van het bezoek waren persoonlijke kennismaking met het nieuwe Chinese leiderschap; het onderstrepen van de goede diplomatieke betrekkingen met China en aankondiging van het voornemen van een handelsmissie in het najaar van 2014. Tevens was de doelstelling kansen creëren voor meereizende Nederlandse bedrijven en ondersteuning van het in China gevestigde Nederlandse bedrijfsleven.

Belangrijkste onderdelen programma

Het tweedaagse bezoek aan Peking behelsde ontmoetingen met president Xi Jinping, premier Li Keqiang en de voorzitter van het National People's Congress, Zhang Dejiang. Ons bezoek vond plaats enkele dagen na afloop van het Derde Plenum van het 18e Centraal Comité van de Communist Party of China. Het was voor het eerst sinds 2010 dat een Nederlandse Minister-President bezocht. Zelf bezocht ik China in mei jl. met een handelsdelegatie van 50 bedrijven.

Betrokkenheid bedrijfsleven

De Minister-President en ik werden begeleid door een delegatie van 14 CEO's van Nederlandse multinationals onder leiding van VNO-NCW voorzitter dhr. B. Wientjes. De bedrijvendelegatie bestond uit CEO's van ABN-AMRO, DSM, Fokker Technologies, IHC Merwede, ING, NLR, Philips, Rabobank International, Royal Friesland Campina, Shell, Unilever, VanDrie Group en Wageningen UR.

Resultaten en follow-up

Minister-president Rutte heeft aangekondigd in het najaar van 2014 China te willen bezoeken met een grote handelsdelegatie. Zowel president Xi als premier Li liet weten dat de Minister-President welkom is. De Minister-President nodigde president Xi uit voor de NSS 2014. Premier Li en Minister-President Rutte hebben afgesproken nog voor het eind van dit jaar de mensenrechtenconsultaties te hervatten. Een belangrijk resultaat, te meer omdat deze consultaties sinds 2009 niet meer hebben plaatsgevonden. Veel waardering bestond er voor de CEO Round Table onder leiding van Voorzitter VNO-NCW de heer Wientjes, met deelname van Minister van Handel Gao Hucheng.

Tijdens het bezoek hebben enkele bedrijven overeenkomsten getekend. De Export Import Bank of China (China Exim) tekende overeenkomsten met zowel ING als met ABN-AMRO. ING en China EXIM breiden hun samenwerking met betrekking tot financiering van olie en gas offshore-activiteiten uit. ABN-AMRO en China EXIM tekenden een Memorandum of Understanding tot het gezamenlijk beschikbaar stellen van financiering voor scheepsbouw in China door Vroon.

In Beijing bracht ik zelf onder meer een bezoek aan Bank of Beijing en aan Huawei. ING heeft een strategisch partnerschap met en een aandelenbelang in Bank of Beijing. Dit is een unieke situatie voor een Nederlandse bank in China. Mijn bezoek stond in het kader van het benadrukken van de goede relatie tussen de twee banken en werd door beide zijden gewaar-

deerd. Het ICT-bedrijf Huawei is momenteel de grootste Chinese investeerder in Nederland. Huawei kondigde aan dat ze nu ook in Nederland R&D-activiteiten willen ontplooiën in samenwerking met Nederlandse universiteiten en kennisinstellingen.

Het Nederlands bloembedrijf-consortium Dutch Flower Growers en de Chinese bloemen(bollen)kweker GC Flowers Guangzhou tekenden een contract voor de aanleg van een groothandel rondom het Conghua World Flower Port Project; de grootste «Keukenhof» ter wereld. Hofung Technology en Jiangnan Huanbao Environmental Company gaan samenwerken in de rookgasontzwaveling.

De samenwerkingsactiviteiten die TU Delft en State Key Lab in Changzhou eerder aangingen op het gebied van LED-verlichting zullen worden uitgebreid, de twee organisaties en de gemeente Changzhou tekenden een overeenkomst voor meer gezamenlijke onderzoeksactiviteiten.

TNO ging een Cooperation Framework Agreement aan met de stad Shenzhen; een concreet resultaat van het Nederland-China Ecocity project. TNO zal zijn expertise op het gebied van simulatietechnologie inzetten om Shenzhen te ondersteunen bij het managen van het verkeer in de stad zodat files en CO₂-uitstoot verminderen. De Wageningen Universiteit, FrieslandCampina en China Agricultural University gaan samenwerken om de productiviteit, de veiligheid en het kwaliteitsniveau van de logistieke zuivelketen in China te verbeteren.

Indonesië, 19-22 november 2013

Doelstellingen

Van 19 tot en met 22 november begeleidden Staatssecretaris Dijkema en ik Minister-President Rutte bij zijn officiële bezoek aan Indonesië. Deze missie had een aantal belangrijke doelen. Ten eerste het intensiveren van de relaties op basis van gelijkwaardigheid en wederkerigheid. Ten tweede het maken van afspraken over een zakelijke, toekomstgerichte en brede samenwerkingsagenda, die is vastgelegd in de «Joint Declaration on a Comprehensive Partnership». Ten derde het positioneren van het Nederlands bedrijfsleven. De meegereisde bedrijven konden zich op diverse niveaus presenteren, nieuwe contacten opdoen of bestaande contacten verstevigen. Een flink aantal Nederlandse topsectoren heeft zijn excellente kennis en expertise positief op de kaart kunnen zetten.

Betrokkenheid bedrijfsleven/topsectoren

De economische missie bestond uit vertegenwoordigers van ruim 100 bedrijven, NGO's en kennisinstellingen, en CEO's van 15 grote Nederlandse multinationals, onder zakelijk leiderschap van de voorzitter van VNO-NCW de heer Wientjes. De missie richtte zich op de topsectoren life sciences en health, water, luchthavenontwikkeling, agrofood, en tuinbouw.

Belangrijke thema's waren onder meer MVO, met nadruk op duurzame handel en productie en verbetering van de voedselzekerheid en veiligheid.

Belangrijkste onderdelen programma

Een belangrijk onderdeel van het programma was de ontvangst van de officiële delegatie bij President Yudhoyono. Tijdens deze ontvangst vond onder meer een bilateraal overleg plaats, waarbij de President werd vergezeld door een groot aantal leden van zijn Kabinet.

Verschillende programmaonderdelen spitsten zich toe op de Topsectoren: Minister-President Rutte en ik namen met de bedrijven uit de Topsector water deel aan een High Level bijeenkomst in de haven van Tanjung Priok over havenontwikkeling, kustverdediging en kustontwikkeling. Namens de topsector presenteerde dhr. B. van Ee, CEO van Royal Haskoning DHV, ambitieuze voorstellen voor betere bescherming van Jakarta tegen overstromingen. De plannen kwamen tot stand met inzet van Nederlandse expertise.

De openingssessie van het 2^e Indonesisch-Nederlandse Infrastructuurforum stond in het teken van betere samenwerking op het terrein van luchthavenontwikkeling. Aansluitend woonde ik het slot bij van een seminar over Universal Healthcare Coverage, waarna ik met bedrijven uit de topsector Life Sciences & Health een eerstelijns gezondheidskliniek in Jakarta bezocht.

Tijdens het bezoek aan de haven en aan een grote zandzuiger van baggerbedrijf Van Oord was ik in de gelegenheid om enkele bilaterale handelskwesties te bespreken met (achtereenvolgens) de vice Minister van Transport en de Minister van Handel.

Minister-president Rutte sprak over de bilaterale handelsbetrekkingen tijdens het bilaterale overleg met de President, alsmede in gesprek met de vice president. De Premier sprak met Gouverneur Joko Widodo van Jakarta over de grootstedelijke problematiek van huisvesting en sanitatie, en Nederlandse expertise op deze terreinen. Aansluitend nam de Premier samen met mij en Staatssecretaris Dijkema deel aan een CEO-Round Table, waar 15 Nederlandse CEO's van gedachten konden wisselen met vijf Indonesische Ministers, onder leiding van de coördinerend Minister voor Economische Zaken.

Met de Minister van Planning sprak ik over mijn nieuwe agenda van Hulp en Handel, de overgangsrelatie met Indonesië en over de mogelijkheden voor samenwerking in derde landen. Tijdens een handelsdiner voor 500 gasten werden 17 contracten en overeenkomsten getekend.

Op de laatste dag nam ik deel aan een Forum over duurzame productie en handel, samen met vertegenwoordigers van de Indonesische overheid (Ministeries van Handel en van Bosbouw), het Initiatief Duurzame Handel, bedrijven en NGO's. Het Forum werd geopend door Premier Rutte en Minister Kuntoro Mangkusubroto van UKP4 (Presidentiële monitoring eenheid). Er werd een overeenkomst getekend tussen het Indonesische palmoliebedrijf PTPN-3, IDH, Unilever en RSPO (Round Table on Sustainable Palm Oil), om kleine palmolieboeren te ondersteunen. In de forumdiscussie gaven 18 «stakeholders» hun visie op mogelijkheden om de productie van en handel in palmolie, papier en pulp te verduurzamen. Ik heb tijdens het forum mijn steun uitgesproken voor een plan om gezamenlijk met Indonesië de verduurzaming van palmolie en andere producten wereldwijd te bevorderen. Ook wees ik op de noodzaak om de samenwerking met financiële instellingen te intensiveren, om toegang tot financiering te verbeteren en transparantie te vergroten. Van Indonesische zijde deed vice Minister van Handel Bayu Krisnamurthi een beroep op Nederland om zich binnen de EU sterk te maken voor een verbod op import van niet-duurzame palmolie.

Ten slotte bezocht ik het Indonesische meteorologisch instituut BMKG dat nauw samenwerkt met onder meer het KNMI bij het opzetten van een systeem om overstromingen en droogte beter te voorspellen. Tijdens dit bezoek werd een overeenkomst getekend tussen Nederlandse en Indonesische kennisinstellingen op het gebied van water en klimaat, gericht op kennisontwikkeling en capaciteitsopbouw.

Staatssecretaris Dijksma hield zich tijdens de reis intensief bezig met de sectoren agrofood en tuinbouw en uitgangsmaterialen. Zij verzorgde in enkele seminars voor Nederlandse en Indonesische deelnemers keynote speeches over de Nederlandse inzet in Indonesië. Verder had zij gesprekken met haar Indonesische collega's, onder meer over specifieke handelsbelemmeringen en over de gedeelde focus op voedselzekerheid en -veiligheid en het belang van verduurzaming van productie- en handelsketens. Tevens nam zij deel aan een met IDH georganiseerde ronde tafel discussie over duurzame cacao-productie. Met deelnemers uit de tuinbouwsector bezocht zij het Nederlandse bedrijf East West Seed, waar ze onder meer een ontmoeting had met Indonesische boeren die nauw met het bedrijf samenwerken en deelnemen aan het door Nederland gesteunde voedselzekerheidsprogramma. Tijdens een bezoek aan Frisian Flag / Friesland Campina werd een overeenkomst getekend voor de ondersteuning van duurzame «zuiveldorpen» in Indonesië. Deze overeenkomst is gericht op de hervorming van de zuivelsector in Indonesië, om te komen tot verhoogde productie en verbeterde kwaliteit.

Resultaten en follow-up

Ik beoordeel deze missie in alle opzichten als geslaagd. De ontvangst was gastvrij en hartelijk, waarbij van Indonesische zijde waardering werd getoond voor het niveau en de omvang van de delegatie. Concrete resultaten waren de bekrachtiging van de Joint Declaration on Comprehensive Partnership en de ondertekening van in totaal 25 contracten en overeenkomsten tussen Nederlandse en Indonesische organisaties, bedrijven en overheden, waaronder een overeenkomst tussen VNO-NCW en Indonesische counterpart APINDO voor het opzetten van een Indonesisch-Nederlandse Business Taskforce. Ik sprak met Indonesische partners af de verduurzaming van palmolie en andere producten wereldwijd te zullen bepleiten. Staatssecretaris Dijksma heeft bewerkstelligd dat het algehele verbod op import van uien uit Nederland werd

opgeheven, waardoor de export (t.w.v. EUR 30 mln op jaarbasis) onder voorwaarden hervat kan worden. Daarnaast is een veelvoud aan contacten gelegd voor toekomstige samenwerking zowel business-to-business, business-to-government als government-to-government. De plannen van Nederlandse waterbouwers voor bijdragen aan verbetering van de kustbescherming van Jakarta werden officieel gepresenteerd. Afgesproken is dat Minister-President Rutte Indonesië begin 2015 opnieuw met een Kabinetsdelegatie en economische missie bezoekt. Begin 2014 hoop ik zelf de Indonesische Minister van Handel in Nederland te kunnen verwelkomen.

Israël en Palestijnse gebieden, 7-9 december 2013, Minister-President, Minister van Buitenlandse Zaken en de Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingsamenwerking.

Doelstellingen

Samen met Minister-President Rutte en Minister Timmermans bracht ik van 7-9 december een bezoek aan de Palestijnse Gebieden en Israël voor de lancering van bilaterale samenwerkingsfora en voor politieke consultaties over diverse bilaterale en regionale onderwerpen. De samenwerkingsfora bieden een platform voor vertegenwoordigers van bedrijfsleven, kennisinstellingen, maatschappelijke organisaties en overheden om samenwerking te bestendigen en te versterken en nieuwe mogelijkheden voor samenwerking te verkennen, in het bijzonder op het gebied van agro&food, energie, high tech en water. Het accent daarbij ligt op innovatie.

Israël

Betrokkenheid bedrijfsleven

Met mij reisde een economische missie van in totaal circa 60 bedrijven en 15 kennisinstellingen die onder leiding stond van de voorzitter van het VNO-NCW, de heer B. Wientjes. Deelnemende Nederlandse bedrijven zijn voorafgaand aan het forum geïnformeerd over het ontmoedigingsbeleid ten aanzien van Israëlische nederzettingen in de bezette Palestijnse Gebieden.

Belangrijkste onderdelen programma

Minister-president Rutte en Minister-President Netanyahu openden de eerste sessie van het samenwerkingsforum en ondertekenden een gezamenlijke verklaring over het samenwerkingsforum. Gesprekken vonden plaats met onder meer President Peres, Minister-President Netanyahu, Minister van Defensie Ya'alon, Minister van Financiën Lapid en Minister van Wetenschap en Technologie Peri. Ik heb samen met Minister Peri een Round Table bijgewoond onder leiding van VNO-NCW voorzitter de heer Wientjes met vertegenwoordigers van het Nederlandse en Israëlische bedrijfsleven. Verder bezocht ik samen met Minister-President Rutte de «The Library», een centrum waarin startende ondernemers van technologisch innovatieve bedrijven zijn gevestigd.

Resultaten en follow-up

De eerstvolgende bijeenkomst van het samenwerkingsforum zal op een nader te bepalen moment in 2015 in Nederland plaatsvinden. Tussentijds zullen activiteiten en evenementen plaatsvinden, zoals een bilaterale Innovatiedag met Israël in de loop van 2014. Hieronder een opsomming van de belangrijkste resultaten:

- Oprichting Samenwerkingsforum en activeren werkgroepen (agro&food, energie, water)
- Organisatie van bilaterale Innovatiedag in NL in eerste helft 2014
- Samenwerkingsinitiatief tussen Nederlandse en Israelische bedrijven voor de ontwikkeling van nieuwe energiesystemen voor intelligente electriciteitsnetwerken
- Samenwerkingsinitiatief op het gebied van agro&food en technologie richting derde landen
- Oprichting Israëlische Gas Academie door IEC (Israel Electric Company) en KIWA

- Afspraak tussen technologiestedichting STW en Israëliëch Ministerie van Wetenschap en Technologie over verdergaande bilaterale onderzoekssamenwerking
- Samenwerkingsovereenkomst Clingendael-Truman Institute (Hebreeuwse Universiteit)

Palestijnse Gebieden

Betrokkenheid bedrijfsleven

Met mij reisde een economische missie van in totaal circa 45 bedrijven en 15 kennisinstellingen die onder leiding stond van de voorzitter van VNO-NCW, de heer B. Wientjes. Bedrijven en kennisinstellingen waren actief in de sectoren agrofood, water, energie en ICT.

Belangrijkste onderdelen programma

Ik heb in de Palestijnse Gebieden enkele veldbezoeken afgelegd onder andere aan het vluchtelingenkamp Aida en ik heb gesproken met de UNRWA. Ten behoeve van de leniging van de nood in Gaza heb ik 1,5 miljoen euro extra aan UNRWA toegezegd.

Samen met de voorzitter van het VNO-NCW, de heer Wientjes, heb ik een Round Table voorgezeten, waarbij bedrijven van beide zijde met elkaar en met vice Minister-President voor economie Mustafah en mij in gesprek zijn gegaan over het zakendoen in en met de Palestijnse Gebieden. Tevens heb ik een intentieverklaring getekend met de Palestijnse Minister van Landbouw voor capaciteitsopbouw op het gebied van sanitaire en phytosanitaire standaarden (SPS). Ten slotte heb ik bezoeken afgelegd aan de bedrijven West Bank Salt Works Ltd., Thimar horticulture company en ASAL technologies (ICT).

Resultaten en follow-up

Het is de eerste keer dat zo'n grote Nederlandse missie de Palestijnse Gebieden bezocht. Het bezoek is door Palestijnse zijde als historisch bestempeld en wordt beschouwd als de start van een reguliere brede samenwerkingsrelatie op basis van gelijkwaardigheid.

Tijdens het Samenwerkingsforum ondertekenden Minister-President Rutte en Minister-President Hamdallah een gezamenlijke verklaring over het samenwerkingsforum.

De eerstvolgende bijeenkomst van het forum zal op nader te bepalen moment in 2015 in Nederland plaatsvinden. Hieronder een opsomming van de belangrijkste resultaten:

- Activering van een systeem van flexibele en resultaatgeoriënteerde technische werkgroepen op het gebied van agro&food, energie, ict en water
- Oprichting van Palestijns-Nederlandse Business Council
- Oprichting van een operationeel waterpartnerschap tussen Videns Evides International en de Palestinian Water Authority (PWA)
- Oprichting van het Nederlands-Palestijns Academisch Water Consortium door 5 Nederlandse en 5 Palestijnse universiteiten
- Ondertekening van een samenwerkingsovereenkomst tussen kennisinstututen Clingendael en PASSIA (Palestinian Academic Society for the Study of International Affairs)
- Ondertekening van een samenwerkingsovereenkomst ten behoeve van capaciteitsopbouw tussen VNG en de nieuwe Palestijnse stad in wording Rawabi;

- Ondertekening van een intentieverklaring met betrekking tot capaciteitsopbouw bij het Palestijnse Ministerie van Landbouw op het terrein van sanitaire en phytosanitaire standaarden (SPS)
- Ondersteuning Palestijnse Autoriteit bij opstellen van export en marketing strategieën voor de ict-sector en de tuinbouwsector; Declaraton of Intent inzake de oprichting van een Palestinian – Netherlands Platform for Agro, Food & Technology.

Hoofdpijnen economische missie o.l.v. de Minister van Economische Zaken

Qatar en VAE, 23-27 november 2013

Doelstellingen

De economische missie van Minister Kamp heeft plaatsgevonden van 23 t/m 27 november jl. naar Qatar (Doha) en de VAE (Abu Dhabi). De doelstelling was het onderstrepen en verdiepen van de goede bilaterale betrekkingen met beide landen met de nadruk op de energierelaties. Daarnaast zijn de belangen van meereizende bedrijven en kennisinstellingen behartigd. In Qatar is het belang van Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO) in relatie tot arbeidsomstandigheden onderstreept.

Programma

In Doha (Qatar) heeft Minister Kamp onder meer gesproken met de Minister van Energie en Industrie en de Minister van Economie en Handel. Hierbij is aandacht gevraagd voor de bilaterale economische samenwerking, investeringen en de Nederlandse kennis en expertise op diverse economische terreinen. In een bijeenkomst met de president van de Kahramaa, het nationale water- en elektriciteitsbedrijf, heeft het Nederlands bedrijfsleven zich gepresenteerd en voorstellen gedaan voor samenwerking. Energie-efficiëntie is o.a. aan de orde gekomen tijdens een bezoek aan een fabriek voor de productie van zonnepanelen. Op de universiteit van Qatar is gesproken met wetenschappers over energie-efficiëntie en de transitie naar duurzame energie. In de industriële stad Ras Laffan is overleg gevoerd met daar actieve Nederlandse bedrijven.

In Abu Dhabi (VAE) heeft Minister Kamp een MoU voor Energiesamenwerking ondertekend en de staatssecretaris van Energie ontmoet. Met de Minister van Financiën is een investeringsbeschermingsovereenkomst afgesloten. Daarnaast is een bezoek afgelegd aan Directeur Generaal van de ADNOC (het nationale oliebedrijf) en heeft de Minister gesproken met de voorzitter van de Raad van Bestuur van TAQA (een grote energie-investeerder in Nederland).

Betrokkenheid bedrijfsleven/topsectoren

De Nederlandse bedrijvendelegatie bestond uit 28 bedrijven, voornamelijk uit de energiesector (gas). Deze bedrijven konden zich bij een aantal gesprekken, zoals bij de Minister van Energie en bv. de TNO workshop over kleinschalige toepassing van gas in Qatar en ADNOC in de VAE profileren. De Nederlandse waterexpertise kwam aan bod bij een gesprek met het elektriciteits- en waterbedrijf Kahramaa in Qatar.

Belangrijkste (beleids)thema's

In zowel Qatar als de VAE lag de nadruk op energie en economische diplomatie. In Qatar is op politiek niveau aandacht gevraagd voor de arbeidsomstandigheden. Om aan dit onderwerp een brede invulling te geven, heeft Minister Kamp een bezoek gebracht aan het arbeidersdorp van Nakilat/Damen Shipyards en daarbij is hij het gesprek aangegaan met werknemers.

Resultaten en follow-up

In Qatar is de gewenste strategische samenwerking van gas/LNG opgebracht, met het oog op de rol van Nederland als «gashub». Tevens

heeft Minister Kamp de Minister voor Energie en Industrie van Qatar uitgenodigd voor een bezoek aan Nederland. In de VAE is een investeringsbeschermingsovereenkomst (IBO) en een MoU over energiesamenwerking ondertekend. Er is aandacht gevraagd voor de bedrijfsbelangen, het belang van buitenlandse investeringen en de Nederlandse energie-kennis en -expertise, en voor de topsectoren logistiek, water en de maritieme sector.

Voor Nederland en de deelnemende bedrijven en kennisinstellingen was dit een succesvolle missie omdat verbreding en verdieping van de economische relaties is gestimuleerd. De missie leidt tot toenemende wederzijds handel en investeringen. De deelnemende bedrijven hadden uitgebreid de mogelijkheid zich te presenteren en te netwerken op hoog niveau. Dit heeft naast genoemde MOU's, in beide landen geresulteerd in diverse contracten.

Hoofdpijnen economische missies/werkbezoeken van de bewindspersonen van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu

Verenigde Staten: New York, 9-10 september 2013, Minister Schultz

Doelstelling

Internationaal afspraken maken over een wereldwijd waterdoel: het genereren van structurele internationale aandacht voor wereldwijde waterproblemen op de tweede editie van het H209 Forum in New York. In dit Forum bespreken Nederlandse en Amerikaanse deskundigen samen de wateruitdagingen van de 21^e eeuw. De Nederlandse kennis op het gebied van waterveiligheid staat internationaal in hoog aanzien. Nederlandse waterexperts werken aan projecten in meer dan 80 landen.

Resultaten en follow-up:

het idee van een internationaal overleg waar de wereldwaterproblemen in de volle breedte wordt besproken en waar concrete innovatieve oplossingen uit voortkomen, staat op de kaart. Verder is de samenwerking met de Amerikaanse Minister van Housing and Urban Development (HUD), Shaun Donovan, verbeterd.

Een Nederlands-Amerikaanse werkgroep gaat het idee van een internationaal overleg nader uitwerken op de volgende punten:

- Evacuatie en crisismanagement / planning: hier is het vooral NL dat wil profiteren van de Amerikaanse ervaringen. Hierbij zal Nederland zowel kijken naar samenwerking met HUD verder samenwerking via de bestaande relaties tussen RWS en FEMA & USACE meenemen;
- Vergelijking van het Deltaprogramma met de plannen die zijn opgeleverd door de Taskforce van HUD voor de wederopbouw na Sandy en New York (SIRR);
- Het vergroten van de aandacht voor waterveiligheid van steden op de internationale agenda. HUD en IenM hebben hier al invulling gegeven d.m.v. een videoboodschap op UN HABITAT;
- Betrekken bedrijfsleven: samen met HUD wordt verkend hoe het bedrijfsleven beter kan worden betrokken bij het klimaatbestendig maken van stedelijke gebieden. Dit gebeurt op drie niveau's: strategisch (hoe partijen betrekken bij het ontwikkelen van beleid), tactisch (cofinanciering van projecten/trajecten) en operationeel (bedrijf actief laten participeren in lokale klimaatadaptatieplannen).

Verenigde Staten: Californië, 27 oktober-1 november 2013, Staatssecretaris Mansveld

Doelstelling

Versterken samenwerking met Californië en het stimuleren van kennisuitwisseling over duurzaamheid, elektrische mobiliteit en recycling.

Programma

In San Francisco heeft Mansveld afvalrecyclingbedrijf Recology bezocht. Zowel in San Francisco als in Nederland wordt veel afval gerecycled. Nederland streeft naar een optimaal gebruik van grondstoffen, een duurzaam gebruik van hulpbronnen en wil het afval dat nog ontstaat, beter scheiden en recyclen.

Tijdens haar bezoek aan Sacramento sprak Staatssecretaris Mansveld met Mary Nichols die aan het hoofd staat van de Californian Air Resources Board over het emissiehandelsysteem van Californië (cap and trade) om de CO₂-uitstoot te verminderen. Ook bezoekt de Staatssecretaris in Sacramento een project met duurzame woningen. Door de klimaatverandering neemt de noodzaak om energieneutraal te bouwen en renoveren toe. De Europese Commissie wil dat eind 2020 alle nieuwbouw nagenoeg energieneutraal is. Tot slot reist de Staatssecretaris per fiets en trein naar de universiteit van Davis. Daar is een campus gebouwd die op termijn energieneutraal zal zijn. De universiteit van Davis werkt nauw samen met de universiteit van Wageningen.

Betrokkenheid bedrijfsleven/topsectoren

De Staatssecretaris werd tijdens de reis vergezeld door vertegenwoordigers van Nederlandse bedrijven en kennisinstellingen, onder wie president-directeur Dick Benschop van Shell, voorzitter Wiebe Draijer van de Sociaal Economische Raad, directeur klimaat van de Universiteit van Wageningen Kees Slingerland en Manon Janssen, directeur van Ecofys en boegbeeld van de topsector Energie.

Resultaten en follow-up:

- Staatssecretaris Mansveld heeft een letter of Intent getekend op het gebied van duurzame mobiliteit en klimaat en energie;
- Er zal een werkgroep worden ingesteld om vorm te geven aan de kennisuitwisseling.